

Glücklich, Julius

**O službách proti králi J. Mti. a zemi. O vyprodání a zhoštění
ven ze země**

In: Glücklich, Julius. *Nová redakce zemského zřízení království českého z posledních let před českým povstáním*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1936, pp. 246-261

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126569>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

O službách proti králi J. Mti. a zemi. O vyprodání a zhoštění ven z země^a.

K XXXVII*.

Aby^a žádný člověk z obyvateluo^v království českého ven z země nejezdil na služby nebo na žoldy proti králi českému J. Mti. a proti zemi. A ten, kdož by chtěl na služby nebo na žoldy jeti ven z země, aby sobě hned u toho pána vymluvil, jestliže by co pán ten chtěl počínati proti králi J. Mti. neb zemi, aby každý mohl se cti a věrou odjeti neb odjíti. Pakli by kdokolivěk ven z země sloužil proti králi J. Mti. neb zemi, ten má od J. Mti. král. obeslán býti, aby se vrátil zase. A nebylo-li by krále J. Mti. v zemi, tehdy jménem vši země pod zemskou pečeti aby obeslán byl. A nepřijel-li by po tom obeslán, tehdy ten každý aby ztratil své dědictví a vešken svůj nápad, kterýž by koli v české koruně měl (ač byl-li dílen otce svého, bratří, tudíž strajcuo^v svých). A statek jeho má na krále J. Mt. připadnouti, jakž výš psáno stojí.

Než byl-li by nedílňý otce svého, bratří a strajcuo^v svých, to jich nápadu nic škoditi nemá. A ten každý aby k tomu odsouzen byl práva všeho i cti jako psanec a za zemského škuodci a zloděje jmín byl. A ten má po zemi oznámen býti a k tomu že žádný člověk v české zemi, bud' pán, rytíř, panoše, město neb člověk kteréhokoli řádu, nemá přijíti nižádného takového zhoubce, který by se podlé práva tohoto nezachoval. A kdož by přes právo toto svrchu psané učinil a na své zámky, tvrze a přibytky takového přijal (věda o tom) neb jemu pomáhal, tehdy ten každý jest odsouzen zboží na královu Mt. tak, jakož nahoře psáno stojí. A práva nemá míti jako psanec s žádným a v zemi se proti králi J. Mti. i proti zemi přechovávati nemá, jakož se nahoře píše. Pakli by se kdy přihodilo, že by se kdo vně z země osadil a tam bytem pod tím pánem byl, a ten pán, pod kterým by seděl, s králem J. Mti. a korunou českou po tom činiti by měl, a takový jsa obeslán do země nepřijel by, statek svooj, který by v zemi měl, též i nápady ztratí, než cti nemá ztratiti. Pakli by kdo neb kteří zastizeni byli v obehnání, na kterém zámku by byl obehnán, i voláno bylo, aby se do země vrátili ti anebo ten, cti ani hrdla, též statku

i nápadu podlé nálezu svrchu psaného ztratiti nemá ani které poškrvny na své cti nésti.

* *Nezměněn.*

^a *U rukou a po straně*: O službách proti králi v zemi. Sněm 1610 folio 70. *Viz dále.*

^a *V. Budovcem po straně v B*: 31; *dále na konci nadpisu*: Item de diffidatoribus, duellis et his, supra quos malefici aliquid in tortura confessi sunt

K XXXVII. [*A i B nový.*]

Žádný ze všech tří stavův i také obyvatelův, kteří do tohoto království na snažné vyhledávání jich přijati sou, v nižádných službách proti J. Mti. král. i budoucím králům českým a stavům tohoto království jezdit, chodit a nikterakž pod žádným vymyšleným způsobem potřebovati se dáti nemá pod ztracením cti a hrdla svého¹.

Sněm
léta 1610.

¹ *Jest to doslovně převzatý druhý odstavec art. sněmu 1610 O službách proti králi J. Mti. a zemi; Viz tištěné art. sněm. 1610 str. LXX. Počátek jeho zní: A poněvadž jest předešle zřízením zemským K 37 to zapovědino a tak zavřino, aby žádný člověk z obyvatelův království českého ven z země nejezdil, na služby nebo na žoldy proti králi českému, J. Mti. a proti zemi, protož toho J. Mt. cts. i stavové při téměř zřízení zemským zůstavovati a toho k tomu dokládati ráčí a dokládají, že žádný...*

K XXXVIII*.

Kdo by se koli chtěl vyprodati a vyhostiti z tohoto království a odpuštění od krále J. Mti. neb budoucích kráľuov českých a od země z poddanosti vzíti, ten můž to učiniti vedlé svobody tohoto království však na takový způsob, když by již statku svého odbyti chtěl a odpuštění z poddanosti od krále J. Mti. vzíti, má se dskami zemskými přiznati, jestliže by koho z předešlých věcí viniti chtěl, kterěz by se jemu od kohožkoli v království českém staly prvé před tím, než by odpuštění z poddanosti od krále J. Mti. nebo budoucích kráľův českých vzal: že z takových věcí předešlých má toho, od kohož by se jemu co stalo, před kráľem J. Mti. anebo před soudy zemskými viniti v tomto království. Pakli by z těch věcí předešlých před J. Mti. král. neb soudy zemskými (tak, jakž se vajíš píše) nehleděl, než mocí a válkou, že ten každý upadne v tu pokutu jako ten nevyhoštěný, který by odpověděl v zemi.

Než jestliže by se jemu kdy co stalo od kterého obyvatele z království českého po tom vyhoštění ven z země, že toho má tak hleděti, jakž ta země (v které by byl obyvatelem) za právo má. A také král J. Mt. ani budoucí králové čeští žádného takového prvé z poddanosti propouštěti nemá, leč by se prvé dskami zemskými přiznal tak, jakož se nahoře píše; ani také ten jistý té poddanosti od krále J. Mti. nebo budoucích králuov českých nemá prázen býti, dokudž se tak dskami zemskými nepřizná, jakož nahoře psáno stojí. Zase také byl-li by ten jistý (kdož se z země vyhostiti chce) čímkoli komu z obyvatelův království tohoto prvé povinen, ten ze všeho každému prvé, nežli by se vyhostiti chtěl, práv býti má. A dokudž by sobě toho všeho prvé nevykonal a na místě nepostavil, tehdy u desk zemských takového přiznání úředníci nemají jemu dopustiti zapsati.

[*B rukou β*]:

Tito tři artykulové pořád následující pod jiný titul náležeti mají, totiž

O přijímání cizozemců do země a vyhošťování se z země.¹

* Nezměněn.

¹ *Tím se míní A XVIII nový, výše připomenutými třemi artykuli K XXXVIII, K XXXIX, K XL, neboť jsou po straně v B zatrženy čarou ruky β a nadto obsah jejich to potvrzuje.*

K XXXIX*.

Kteří by odpuštění od krále J. Mti. a od země vzali, ti aby konečně bytu v zemi české neměli. Pakli by přes to byt svůj zde v zemi české míti chtěli, aby byli vyzdvihováni jako jiní povaleči, poněvadž v zemi býti nemají. Také aby jich žádný nepřechovával, věda o tom, že jsou odpuštění vzali. Než chtějí-li ti, kteří jsou odpuštění od krále J. Mti. a od země vzali, byt svůj zde v zemi míti, aby se přiznali, že všecku poddanost učiniti mají králi J. Mti., právo podniknouti a trpěti i obhajovati tak, jako vsiekní tři stavové, a to do času jistého, jakž by jim králem J. Mti. neb místodržícím J. Mti. oznámeno bylo. A to takové přiznání učiniti mají osobně před úředníky u desk zemských. A oni takové přiznání dskami zemskými zapsati mají.

Než co se cizozemcuov dotýče, kteří by podezřelí byli a v této zemi se pováleli, ti aby též vyzdvihováni jako jiní povaleči byli.

* *Nezměněn.*

K XL*.

Kteříž by na potomní časy vzali odpuštění od krále J. Mti. a od země, aby se k nim tím vším způsobem zachováno bylo tak, jakž artykul K XXXIX ukazuje. A zase aby se tím způsobem přiznali, chtějí-li zde byt svoj v zemi miti tak, jakž ten artykul také K XXXIX ukazuje. A takový, když by odpuštění vzal, má býti od místodržícího J. Mti. král. po krajích hajtmanům oznámen, a hajtmané také po svých krajích mají takového neb takové všem oznámiti.

* *Nezměněn.*

K XLI*.

Jestliže by se od koho (kdežkolivěk) nepřátelé a zhoubce zemští aneb jejich pomocníci přechovávali a u koho bývali, a on jsa obeslán i nestál aneb stojíc se nevyvedl, k tomu každému i k jeho statku aneb na jeho statek, též i na jeho hrdlo hajtmané i každý sáhnouti a hleděti všelikterak jakkolivěk bez újmy své poctivosti muože. Neb to každý slušně i spravedlivě bude moci učiniti a muože i s poctivostí, poněvadž takový fedrovník a přechovavač nemá žádného práva jakožto zjevný psanec (a v tom skutečně poznalý) užiti.

* *Nezměněn.*

K XLII*.

Kdož by chtěl takového fedrovníka odpovědníka aneb zhoubci zemského z toho viniti a na ten čas že by soud zemský držán nebyl, tehdy hajtmané neb hajtman, byl-li by v tomto království, aneb krále J. Mti. místodržící, má aneb bude moci pány a vládyky soudce zemské, aby se na hrad pražský na den jmenovitý sjeli a též téhož fedrovníka, odpovědníka aneb zhoubci zemského obeslati, aby před pány a vládkami na den jmenovaný stál. A což bude jemu nalezeno těmi pány a vládkami soudu zemského, kteříž se na ty časy sjedou, při tom má býti zuostáno. Pakli by nestál, tehdy má k němu hledíno býti jako k zhoubci zemskému. Než co se sedlákuov dotýče, ta věc předse zuostati má při prvním svolení

zemském (L XXVI)¹. Než jestliže by ten, kdož by vinil, na toho (kohož by vinil) nic nedovedl, proto žádné pokuty nésti nemá.

* *Nezměněn.*

¹ L XXVI však v B přeškrtnut. Viz Úvod.

K XLIII*.

Kteří by okolním knížatům odpověděli, kteříž s J. Mtí. král. a tímto královstvím dědičné smlouvy mají, aneb že by na potomní časy odpovídali, buď z Čechuov neb z Němcuov, ti a takoví žádného bytu v zemi české aby neměli a žádný jich fedrovati ani přechovávatí nemá. Než kdež by byli přezvědění, mají býti vyzdvihováni jako jiní povaleči.

* *Nezměněn.*

K XLIII*.

Abý žádný po dnešní den ze všech stavuov na žádném místě a v žádné příčině při nepřátelských buďto odpovědníkuov aneb jiných zhoubci zemských (těch všech, kteříž se právem a řádem nezpravují) nevelebil, nelíčil a v ničemž nezastával zjevně ani tajně. A jestliže by kdo v tom uznán a shledán byl a z toho že by se nevyměřil a nevyvedl, že ten každý má rok v věži seděti. A jestliže by kdo kteréhokoli stavu rozpakoval lidi kterékoli honěním neb čímžkoli urozené, městské neb služebníky aneb sedlské lidi, a bylo to naň dostatečně uvedeno, má na hrdle trestán býti.

* *Nezměněn.*

K XLV*.

Král J. Mt. ani země nemají žádné pře uplacovati těm, kdož by zhoubce zemští byli anebo odpovědníci a nepřátelé. Než na takové napřed král J. Mt. i my všickni tří stavové máme sobě rádni i skutečně pomocni býti.

* *Nezměněn.*

K XLVI*.

[B rukou β]: Žádný psanec nevyvedený podlé zřízení zemského a kterýž by Právní a věc. v zemi oheň pustil zjevně, práva užiti nemá. Ale že se přihází, Pod artykul že psanci nevyvedení utikajíce se ku právu, jeho užívají a týmž o mučení¹. právem na jiných dobrých zachovalých svého dobývají: a protož

jestliže by který jsa psancem nebo žhářem z stavuov panského neb rytířského z toho se nevyvedl, na schválení soudu zemského jsa k tomu zavázán neb obeslán, buď od soudu zemského nebo kteréhokoli jiného práva aneb od purkrabě hradu pražského, ten a takový psanec a žhář nevyvedený aby proti žádnému žádného práva v žádné své věci užiti nemohl, ani ten, kdož by zjevně zemi hubil, a statek jeho, jestliže by který právem sobě zříditi chtěl, aby jemu ve dsky zemské kladeno ani jináč zapisováno nebylo. A jestliže by koho z čeho viniti chtěl a čeho právem dosáhnouti, aby jemu puohonové ani obesláni od žádného soudu a úřadu vydáváni nebyli. A takový každý psanec nevyvedený anebo žhář aby byl skrze hajtmána neb hajtmány (byli-li by v tomto království) aneb skrze J. Mti. král. místodržícího hajtmanuom po všech krajích i jiným všem vůbec vyhlášen a ke dskám zemským oznámen, aby úředníci menší takovému žádnému přístupu a svobody ke dskám zemským ani ku právu nedopouštěli. A skrze to aby takový člověk ode všech lidí byl vyobcován a jeho aby se všickni dobří varovali ani mezi sebou místa mu dávali tak, jakž od starodávna bývalo. A zdálo-li by se komu dobrému, že takový zjevný a vyhlášený psanec nevyvedený anebo žhář čím jemu byl povinen, aby na něho svou mocí sáhnouti a na něm svého dobývati mohl.

Než což se osob z stavu městského dotýče, ti se tím vším způsobem nahoře psaným na právě svém vyvozovati a při tom při všem se tak zachovati mají. A takového každého psance nevyvedeného též mají ke dskám zemským, aby žádného práva užiti nemohl, oznámiti.

* *Celý artykul nezměněn, ale při tom po straně zatržen rukou ř.*

^a *Ad škrtnuto před tím.*

¹ *To je K LX. Viz také K LVI, K LVII, K LVIII, K LIX.*

K XLVII*.

Kdyby^a se to přihodilo, aby dobrý zachovalý^a člověk (z kteréhokoli stavu) dotekl řečí některé osoby, že jest se nezachoval jako na dobrého sluší v těch příčinách, ješto by se tklo fedrování zločincuo a loupežníků a takových zlých lidí, a ten nařčený z takového nářku nechtěl se podlé práva vyvoditi, než toliko bitvou že by se chtěl tomu (kdož ho nařekl) z toho práv učiniti a bitvou

očistiti: že by pak jemu, kdo té bitvě povolil, by pak vyhrál nebo prohrál, ten nařčený tím své cti neočistí. A purkrabě pražský nejvyšší nemá takové bitvě dvoru propustiti a té bitvy dopustiti, ani žádný jiný v tomto království (leč by on prvé z takového nářku se očistil). Pakli by ten a takový, nemoha dvoru krále J. Mti. dojíti jako jiní a dobří zachovalí docházejí, i mstil se toho jinde bitvou na tom, kdož by jej v takové věci nařekl, že ten a takový každý má za nešlechetného a zlého člověka od každého držán býti, poněvadž jest se na své poctivosti tu a v tom místě nevyvedl a neočistil, kdež dobrému náleží.

* *Nezměněn.*

^a *U po straně rukou a*: O přetržení mordův a pobídek k bitvám jakýmkoliv způsobem činících (!). Sněm léta 1610 folio 75. *Viz zde L XL nový.*

^a *B. Budovcem po straně v B*: Iniurias non duellis, sed legibus pu[r]gari.

K XLVIII*.

[*B rukou β*]:
Pod artykul
o vyznání
zločinném¹.

Jestliže bylo na koho vyznáno od kterého zločince (co by se obecného neřádu zemského dotýkalo a zjevného všech zlého), aby žádný takový nařčený a psanec nemohl žádné tajné smlouvy s kým-kolivěk (co by se toho nařčení od zločincův dotýkalo) činiti^a. Než aby takový každý na schválení soudu zemského, a byl-li by měštěnin, tehdy na schválení soudu městského, z toho se vyvedl a nevinu svou ukázal. A má k tomu též býti obeslán neb zavázán od toho práva, při kterémž by se taková věc zběhla aneb kdož by chtěl, může z toho takového každého obeslati tak, aby známo bylo všem, že ten jistý nařčený (jda po své poctivosti) řádně a vedlé práva přede všemi jest jí ukázal, aby také ode všech zjevně za dobrého jmín býti mohl. Pakli by toho ten nařčený a psanec od zločincův neučinil, tehdy taková smlouva tajná jemu užitečná aby nebyla ani mocí míti nemá. Než k takovému každému všickni podlé nahoře dotčeného zuostání aby se zachovali.

* *Nezměněn.*

¹ *To je K LVI. Viz tam též přepisek ruky β.*

^a *V. Budovec po straně v B*: Iniuriatus a tormentato pacta cum illo inire non potest.

K XLIX*.

Jestliže by kdožkoli na zločince k komu na jeho zboží poslal, nemá jich žádný brániti; pakli by jich kdo bránil a zločincům

tudy by pomohl, že by utekli, a bylo-li by, že by je zbili nebo zranili a k tomu je i vsázeli, kteří jsou přijeli nebo přišli, chtějí zloděje vyzdvihovati, že takového každého má král J. Mt. skutečně podlé uvážení trestati. Než jestliže by kdo chtěl takové zločince pod kterým zámekem ve vsi, v krémě anebo pod tvrzí bráti, že mají prvé, nežli by takového zločince z toho práva pryč vzali, pánu neb úředniku, a nebylo-li by tu kde blízko pána, tehdy rychtáři anebo konšeluom v též vsi se opověditi a k zločinci podlé provinění se zachovati. A jestliže by pak ten pán úředník neb rychtář a konšelé takového zločince z gruntuov a práva toho (kdež by byl postižen) vzíti dopustiti nechtěli, tehdy aby se jim byl neb byli povinni dostatečně ujistiti.

* *Nezměněn.*

K L*.

Což se dotýče silnic^a, kdežkoli se na kterých silnicích loupežové a mordové od takových zločincův dějí, aby lesové okolo těch míst (kdež by toho potřeba ukázala) omýceni byli od cesty zšíří jedněch honuov s obou stran. A ty lesy hned majtiti mají ti, kteří jsou držitelé těch lesuov beze vší odpornosti a odtahuov. A tak potomně aby ti lesové na těch místech majceni byli, když by koli toho potřeba byla. Pakli by kdo majtiti nechtěl, tehdy od kohož by napomenut byl, aby majtil a on by majtiti nechtěl, tehdy můž ten, kdož ho napomenul, pohnati z desíti kop grošuov českých před menší soud zemský, a on mu je dáti má, provede-li to naň na schválení týchž úředníkuov.

* *Nezměněn.*

^a *V. Budovec po straně v B: via praedonum purganda.*

K LI^a.

Každý, kdož na gruntech svých cla vajsadná mají, povinni [B rukou ^β]: jsou mosty, hráze a cesty na gruntech svých opravovati. Pakli by **právní pokuta.** kdo neopravoval, tehdy od kohož by napomenut byl a opraviti nechtěl, můž ten (kdož by ho napomenul) pohnati jej z desíti kop grošuov českých před menší soud zemský, a provede-li to naň, má toho užiti.

^a *X rukou a po straně: O cla a spravování silnic, též jezův na vodách. Sněm léta 1602 folio 68. Item 1608 folio 32. A 1610 folio 108. Viz dále.*

O cla a o napravování silnic, též jezův^a na vodě.

Sněmové léta
1608, 1610.

J. Mt. král.^b s uvážením všech tří stavův na sněmě obecním ráčí^c všecka cla při splavování dříví, vnově zaražená a prvé nebývalá, ku Praze i od Prahy milostivě^d zastavovati^e a kdo by na vodě jezův a vrát^f opravovati^g nedal, tehdy jedenkaždý z nejbližších sousedův^h mají jeho ještě k napraveníⁱ týchž cest napomenouti, aby to neprodleně vykonal, a jestliže by to učiniti zanedbával, tehdy má to buď na J. Mt. král.^j, anebo na soud zemský vznášeti^k a věc takovému to buď od^l J. Mti. král.^m anebo od soudu zemského obráceno a co vyměřeno bude, toho jedenkaždý očekávati a tomu dosti učinitiⁿ má^o. Též J. Mt. král. ráčil se s stavy na tom sněsti, aby hejtmané J. Mti., Pražané a jiná města, když stavové vyšší své věci do měst po čeládce a poddaných svých s fedrovními listy posílají, aby se od nich clo na ublížení starých svobod vejšeji nebralo, k tomu všecka cla, na žádost všech tří stavův vnově^o od patnácti let na vodě a po zemi daná, mají vyzdvížena býti a se vyzdvihují^p. Proti^q tomu, kdo cest anebo^r silnic do konce nevopravují, což s ne malým, ale s^r velikým ublížením^s pocestných lidí se děje, kteříž taková cla dávati musejí a proti tomu žádného pohodlí zase nemají, nýbrž častokrát skrze to nemalých škod počítovati musejí: I na tom sou se stavové s J. Mti. král. snesli, aby jedenkaždý z obyvatelův království tohoto, kdož by tak jakákoliv cla vysazená měl, silnice^t a cesty^u náležitě ku pohodlí pocestným zopravovati^v dal, jak daleko opravování silnic a cest jednoho každého se vztahuje; pakli by toho neučinil, tehdy kdo^x by koli skrze to jakou škodu vzal, aneb toho něco pocítil, aby to na J. Mt. král. aneb^y nejvyšší ouředníky a soudce zemské vznesl, ten každý aby vedlé^z vyměření J. Mti. král. nejvyšších ouředníkův a soudcův zemských tak, jakž by mu to nalezeno bylo, to podniknouti povinen byl.

a cla a opravování silnic, též jezův sněm 1610.

b Také J. Mt. cis. sněm 1608.

c s uvážením všech tří stavův na sněmě obecním ráčí *ne má sněm 1608.*

d ráčí milostivě sněm 1608.

e chtěti zastaviti sněm 1608; A zůstavovati.

f Pakli by kdo cest i na vodě jezův a vrát sněm 1610.

g opraviti sněm 1610.

^h sousedův jeho *A* a sněm 1610.

ⁱ opravení *A* a sněm 1610.

^j cíś. sněm 1610.

^k vznéstí *A* a sněm 1610.

^l od *J. A* a sněm 1610; *B* nemá od.

^m cíś. sněm 1610.

ⁿ činiti sněm 1610.

^o nebralo, *J. Mt.* cíś. tomu milostivě chtíti ráčí, aby na žádost všech tří stavův cla vnově sněm 1608.

^p daná, tímto sněmem byla vyzdvížena, ráčí *J. Mt.* cíś. skrze mandáty své táž cla vyzvesti i také cla na pomezích zvýšená vedlé uznání zmenšiti poručiti poněvadž z toho veliká drahota pochází, v které zemi mnoho cel jest sněm 1608.

^q a *A*; sněm 1602 ani.

^r nemá *A* ani sněm 1602.

^s obtíženiím sněm 1602.

^t silnic sněm 1602.

^u cest sněm 1602.

^v spravovati Sněmy české *X*; úř. tisk 1602 zopravovati.

^x kdož sněm 1602.

^y aneb nemá sněm 1602.

^z vedlé nemá *B*; doplněno ze sněmu 1602.

¹ *Až* po slovo zastavovati převzato ze sněmu 1608. Viz tištěné artykule sněmu 1608 str. XXXII—XXXIII. Odtud počínaje převzata násl. část z artykule sněmu 1610 O cla a spravování silnic, též jezu na vodě. Viz tištěné artykule sněmu 1610 str. CIX.

² Zde se končí část, převzata ze sněmu 1610 a začíná se opět část, převzatá ze sněmu 1608, jen na počátku čteme trochu jiná slova Též hejtmanům svým, Pražanům a jiným městům o tom milostivé své vyměření a poručení učiniti, když stavové . . .

³ Zde se končí část, převzatá z art. O opravování cest a silnic sněmu 1602 drž. v pondělí po sv. Antonínu a zavř. v pondělí po hromnicích (21./1.—4./2.). Viz Sněmy české *X*, str. 283. Jen jako ve výše i jině uvedených případech, *J. Mt.* cíś. s jeho pády přeměněno v *J. Mt.* král. s jeho pády. Počátek artykule sněmu 1602 zní: Jakož také ze všech stavuov království tohoto na *J. Mti.* cíś. mnozí sobě cla vyžadují a z toho nemalý užitek berou, ale proti tomu cest ani silnic . . .

K LII*.

Když by^a se lidé poddaní pánu svému zprotivili a statek jemu jeho odjali v mírné a pokojné zemi, buďte lidé dědiční neb zápisní a zástavní, by pak jemu statku neodjali, než jakžkoli se proti pánu svému vyzdvihli, chtěje jemu škodu neb něco zle učiniti, takoví aby byli podlé jich zasloužení (jakž by uznáno bylo) skutečně tre-

stání i s tím, kdož by jim k tomu radil a při od nich vedl. A kdož by koli ty lidi v obranu přijal a k nim přistoupil a je zastával nebo pomáhal nebo s nimi vojensky proti panuom jich táhl, anebo jaký toho puovod byl aneb statek odjatý aby k sobě přijal a jej sobě osoboval (věda o tom), ten a takový by učinil nešlechetně a neprávě proti své cti, proti právu a proti králi J. Mt. hrdlo propadl jest, a statek ten odjatý zase má navrácen býti tomu, komuž byl odjat.

* *Nezměněn.*

α *Ř rukou a po straně*: O podpisování se rádcí v suplikací. Sněm léta 1575. *Viz Sněmy české IV, str. 288. Nepřevzat, ač v deskovém zápise in margine poznamenáno*: 16 — Též do zřízení zemského. *Místo toho viz při O II čl. O suplikacích ze sněmu 1590.*

K LIII*.

Aby cizozemci ani koníři a jiní (kdož v tom obchod vedou) koní nepřekupovali a ven z země nevedli. Pakli by se kdo toho dopustil a koně překoupíc, ven z země vésti chtěl a vedl, takovému každému ty koně každý aby pobrati a je sobě schovati mohl.

* *Nezměněn.*

K LIIII*.

Jestliže by kteří od Němcuov pře jaké sobě kupovali bez povolení královského, panského, vládyckého a o ně z české koruny jakýmkoli způsobem hleděti chtěli, že jim toho napřed král J. Mt. i všickni obyvatelé země české trpěti nechťí, nýbrž je trestati jako všetečné a podezřelé lidi a jako ty, kteříž by chtěli neřád v zemi a nesnáz bezpotřební učiniti pro své zisky neslušné. A též také žádný nemá při žádných cizozemcuom prodávati ke škodě zemi pod pokutou svrchu psanou.

* *Nezměněn.*

K LV*.

Co se jorgeltuov od cizozemcův dotýče, že mají je a mohou obyvatelé království českého bráti podlé obyčeje starodavního tak, aby proti králi českému a zemi nebylo.

* *Nezměněn.*

K LVI*.

Jestliže by se kde na které popravě trefilo, že by který zločinec vyznal něco zlého na pána anebo na rytířského člověka^a, že by o tom věděl anebo toho příčina byl, že ten zločinec nemá utracen býti, než má nejvyššímu purkrabí pražskému v jeho moc dán býti na náklad krále J. Mti. skrze hajtmány toho kraje anebo toho, kdož by jej v svém vězení měl. Tu purkrabě nejvyšší anebo místo jeho držící má toho (na kohož se vyznává) obeslati k vajvodu, pravil-li by ten zločinec přece naň, a tu jej hned ctí a věrou zavázati, aby při trápení toho zločince byl i při smrti. A jestliže by ten zločinec na tom umřel, což jest na tu osobu na trápení pravil, tehdy aby před soudem zemským nejprve příštím (pod týmž závazkem) stál a z toho se vyvedl. A toho seznání má purkrabě každému (kohož se dotýče) vajpis pod svou pečeti dáti slovo od slova.

A jestli by se kdy trefilo a který zločinec maje smrt bráti, koho odvolal, nemá zase k trápení proto veden býti, než má předse býti utracen. A ten každý téhož odvolání užiti má (by pak ten zločinec zase k trápení byl veden z jakéžkoli příčiny). A má jej purkrabě z toho závazku tu hned propustiti.

Pakli by ten jistý (na koho ten zločinec pravil) jsa od purkrabě obeslán, k vajvodu^a nestál a státi nechtěl, tehdy ten zločinec bude moci utracen býti. A ten, kdož by jsa tak obeslán k vajvodu aneb jsa zavázán, před soudem nestál a se nevyvedl, za psance má zůstati. A dále se ta věc při smlouvě Svatováclavské (XVII) zuostavuje.

* *Nezměněn.*

^a *U rukou a po straně: O vejvodu.*

¹ *Viz K LX.*

^a *V. Budovec v B po straně: A tormentato si quis notatus est ex nobilibus.*

K LVII*.

Jestliže^a by pak na kterém trápení který zločinec na kterého měšťenína^a z měst pražských nebo z jiných měst krále J. Mti. vyznal něco zlého nebo příčina toho byl, že by o tom věděl, že má do toho města (kdež ten měšťenín nařčený jest, na kteréhož praví) dáno býti znáti purkmistru a konšeluom, aby se jim ujistili. A mají mu den jmenovati, aby ten měšťenín byl při trápení a při smrti

[*B rukou β*]:
Ad articulum
de torturis.
Pars est hoc
privati¹.

téhož zločince, kterýž naň pravil. A jestli by nestál aneb způsobem napřed dotčeným na právě svém se nevyvedl, aby ten též za psance zuostal.

* *Nezměněn.*

^a *U rukou a po straně*: Čeládka ani žádný jiný outrpným právem bez průvodu právního tázání a trápení býti nemají. Sněm léta 1610 folio 46. *Viz dále.*

^a *V. Budovec v B po straně*: Ex civibus.

K LVII. [*A i B nový.*]

Čeládka ani žádný jiný outrpným právem bez průvodu právního^a tázání a trápení býti nemají.

Sněm
léta 1610.

A^b kdež není žádných průvodův, aby nižádný, jak čeládka ani jiní ku posměchu trápení a mučení nebyli, a by pak i kdo trápen neb zmučen byl, aby to vyznání jeho za žádný průvod ani žádnému na ublížení poctivosti býti a postačiti nemohlo, a žádný proto k vejvodu^c mimo vyměření zřízení zemského aby státi povinen nebyl¹.

^a průvodu právního *A a sněm 1610*; *B* průvodův.

^b *A nemá sněm 1610.*

^c vývodu *A a sněm 1610.*

¹ *Celý art. shoduje se s art. sněmu 1610* Čeládka ani žádný jiný outrpným právem bez průvodu právního tázání a trápení býti nemají. *Viz tištěné artykule sněmu 1610 str. XLVI—XLVII.*

K LVIII*.

Při tázání zhoubcí zemských na hradě pražském má najvyšší purkrabě pražský nebo místo jeho držící obeslati k tomu tázání dva z panův osedlých a dva z rytířstva, též osedlá. Pakli by který nepřijel, proto ten zločinec tázán býti má. Pakli by kdo k tomu přijel a chtěl se na tom zhoubci po své škodě ptáti, má tam k tomu tázání puštěn býti.

* *Nezměněn.*

K LIX*.

Jestliže by kde jinde takový zhoubee zemský tázán byl a kdo tam přijel, chtěl se na něm po své škodě ptáti, má k tomu tázání puštěn býti.

* *Nezměněn.*

K LX*.

Při tázání zločincův na hradě pražském býti má purkrabě hradu pražského s radou svou, kteříž s nim v soudu jeho sedají a kteréž by k tomu král J. Mt. aneb soudce zemští vyslati ráčili. A poznal-li by toho purkrabě, jakou potřebu muož i jiným toho povolit, aby při témž trápení býti mohli. A týž purkrabě s právem při tom tázání býti má. A na žádného z panského a z rytířského stavu ani z měst zejména tázáno se býti nemá a na jeho hanbu ptáti. Než chce-li se kdo po své škodě ptáti, ten má k tomu tázání puštěn býti. A daj purkrabí na ceduli napsáno a oni se ptajte jeho, kam je to nosil anebo ví-li kdo o tom. Pakli by vyznali na koho z panského nebo z rytířského, též z městského řádu, ten jsa obeslán má tam puštěn býti k tomu tázání sám třetí s přátely svými, aby jemu to vůči znal a pravil. A on aby také měl vuoli (na kohož ten zločinec vyznává) k tomu zločinci buď sám neb skrze přítele svého mluvit, což by jemu koli potřebí bylo, a v tom žádnému purkrabě překážky činiti nemá. Než na žádné popravě u hajtmanův po krajích, na zámcích, na tvrzech, v městech, v městečkách žádný se nemá ptáti, jmenuje kterého z panského řádu neb z rytířstva nebo z měst člověka. Pakli by kdo jmenoval^a koho buď z panského řádu neb z rytířstva aneb na osobu stavu městského, ten od toho (kohož jest jmenoval) muož pohnán býti z nářku cti, a on to jemu napravit a pokutu zřízením (K XIX) vyměřenou o nářek cti trpěti má. Než na psance odsouzeného aneb nevyvedeného každý se bude moci zejména ptáti, buď na panského neb na rytířského člověka.

Také se každý při popravě své zachovaj týmž řádem a nedopouštěj k tázání, leč přísežné a úředníky své. A mučení buďte tak, jak by ti, kdož by při tom byli, podlé příčiny toho (kdož k útrpnému právu dán jest) za spravedlivé uvážili. A těm, kteříž by při tázání zločincův vyznání jich spisovali, to žádnému k újmě jich poctivosti býti nemá. A kdož by kterého písaře tím na jeho poctivosti dotýkal a naň to provedeno bylo, aby v pokutu tu, kteráž v artykuli (LXIX), kdož by koho pro honění a jímání zločincův dotýkal, upadl.

* *Nezměněn.*

a V. Budovcem po straně v B: Nemo praesumendus malus.

K LXI*.

Když by^a který zločinec měl konec svůj bráti a žádal by zprávy křesťanské, buď podjednou neb podobojí způsobou, má k tomu připuštěn býti. Pakli by nežádal, má k tomu od purkrabě menšího napomenut býti. A při jiných popravách též se zachováno býti má. A když by zprávu učinil, nemá až do třetího dne konec jemu učiněn býti. A když by veden byl na popravu (žádal-li by toho), má takovému každému kněz od práva zjednán býti, aby prvé, než by konec svojo vzal, jemu křesťanské a spasitedlné napomenutí učinil. Pakli by kněz zjednán býti nemohl, že by tu blízko nebyl, tehdy to na místě jeho rychtář má učiniti a jemu při té popravě má takové křesťanské a spasitedlné napomenutí učiniti. Než kdež by kněz byl a byl za to žádán, ten každý z povinnosti má to učiniti. A při vedení toho zločince na popravu nemá jemu nápoj dáván tak býti, by opojen byl. Než toliko žádal-li by pro svlažení malý trůnk, toho mu odepřino býti nemá, než má se jemu dáti nemnoho napítí.

* *Nezměněn.*

a V. Budovcem po straně v B: Peccatores ad paenitentiam monendi.

K LXII*.

Co se rybníkářuov dotýče, kdež by koli na rybnících dělali a v kterých loupežích a mordích postiženi byli a žádáno bylo na ně práva od kohožkolivěk, u kohožkoli dělají, aby beze vší odpornosti vydáni byli. Pakli by jich kdo nevydal, aby každý mohl takové pobrati. A ten, při komž by a u kohož by ti rybníkáři dělali, má v tom nápomocen tomu býti, kdož by je vyzdvihnouti chtěl. Pakli by toho neučinil, tehdy má takový trestán býti vězením buď od krále J. Mt. neb od soudcí soudu zemského nebo komorního, když by to na Jich Mt. bylo vzneseno, a má k tomu hned, aby stál, obeslán býti.

* *Nezměněn.*

K LXIII*.

Rybníkáři mají míti listy fedrovní neb zachováci též jako jiní obecní lidé. Pakli by který rybníkář takového listu neměl a k komu bez něho přišel, žádný takového přijíti nemá.

* *Nezměněn.*

K LXIII*.

Jestliže by se pak kdy to přihodilo, že by se která osoba (kteréhokoli stavu) čeho takového (což by dobrému řádu obecnému i poctivosti nesloužilo) dopustila, a takový jsa v domnění aneb v podezření od žádného nařčen nebyl, ani z toho obeslán, tehdy páni Jich Mtí. soudu zemského pro dobrý řád a spravedlnost mají takového rozkázati obeslati, aby se před soudem zemským postavil a z toho se domnění a podezření vyměřil na schválení soudu zemského. Pakli by kdo nestál aneb stoje z toho se nevyměřil, aby páni soudce Jich Mt. k takovému každému tak, jakž nyní zuostáno, podlé jeho provinění zachovati se ráčili^a.

* *Nezměněn.*

^a *U rukou b po straně: 1 (!) R 10.*

O^a mocech a právě^a, hrdla^b, cti a statkuov ztracení^c, o psancích a povalečích^a etc.^β.

[B rukou β]
O obhajování země, řádu a práva D 481.

L I*.

Tito artykulové mají za moc počtení býti proti právu, z kterýchž nemá pohánino a obsláno býti^d, než hned skutečně na takového saženo^e tím vším způsobem jako na odbojníka práva. A když by statek toho (kdož moc učíní) dobyt byl, má na krále J. Mt. připadnouti a J. Mt. král. s tím statkem ráčí míti vůli učiniti, co se J. Mtí. líbiti bude. Však z toho statku mají tomu škody navraceny býti, komuž se moc stala.

[A i B]
Mine.

[B rukou β]:

O moci proti právu, když obyvatel^f jeden^g proti druhému^h se dopouští.

Tito artykulové v předešlém zřízení zemském za moc prvý (!) položeníⁱ byli a i nyní za moc zjevně se drží a pokládají.

L 2, 3, 4, 5.

* *Přeškrtnut v B v souvislosti s marg. přispiskem.*

^a *U rukou a po straně: Sněm léta 1575. Kdož by se komu v statek odoumrtní, nápadní aneb odkázaný proti kšaftu uvázal, to není moc ani výtržnost; doleji: Zřízení zemské B 25 moc činiti zapovídá. Pro sněm 1575 drž. a zavř. v outery po sv. Matouši evang. Páně (27./9.) běží o art. O uvázaní*